

ONZ oraz sądowe metody rozstrzygania sporów międzynarodowych

mgr Stefania Kolarz

Katedra Prawa Międzynarodowego i Europejskiego

Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii UWr

stefania.kolarz@uwr.edu.pl

Karta Narodów Zjednoczonych

- podpisana 26 czerwca 1945 w San Francisco
- wielostronna umowa międzynarodowa powołująca do życia i określająca ustrój Organizacji Narodów Zjednoczonych (stąd nazywa się ją czasem Konstytucją ONZ)
- Karta składa się z preambuły wzorowanej na preambule konstytucji USA, oraz 111 artykułów podzielonych na rozdziały.
- języki autentyczne Karty: angielski, francuski, chiński, hiszpański, rosyjski
- depozytariusz: rząd USA

Podmiotowość ONZ na gruncie PMP

- nieujęta w KNZ
 - opinia doradcza MTS z dnia 11 kwietnia 1949 r. (sprawa Bernadotte)
- charakter funkcjonalny:
 - 1) prawo do zawierania umów z państwami i innymi organizacjami międzynarodowymi;
 - 2) korzystanie z biernego prawa legacji;
 - 3) ponoszenie odpowiedzialności za swoich funkcjonariuszy;
 - 4) sprawowanie opieki w stosunku do własnych funkcjonariuszy;
 - 5) korzystanie z przywilejów i immunitetów;
 - 6) możliwość zwrócenia się do MTS z prośbą o wydanie opinii doradczej;
 - 7) prawo stosowania sankcji w stosunku do państw członkowskich...

Organy ONZ

Zgromadzenie Ogólne

skład

- przedstawiciele wszystkich państw członkowskich
- każdy członek może mieć nie więcej niż 5 przedstawicieli

kompetencje

- omawiania wszelkich zagadnień i spraw wchodzących w zakres działalności ONZ
- wydawanie zaleceń we wszystkich tych sprawach pod adresem PCz i organów ONZ, o ile nie zajmuje się nimi Rada Bezpieczeństwa

podejmowanie decyzji

- każdemu członkowi przysługuje 1 głos
- w ważnych sprawach: 2/3 głosów [utrzymanie pokoju, wybór członków Rad, sprawy członkowskie, system powierniczy*, sprawy budżetowe]
- reszta: zwykła większość [nawet rozszerzenie katalogu większości kwalifikowanej]

Rada Bezpieczeństwa

skład

- 15 członków
- członkowie stali: Francja, GB, USA, Rosja i Chiny
- 10 członków wybieranych przez ZO na 2 lata, według klucza podziału na grupy geograficzne

kompetencje

- główna odpowiedzialność za utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa

podejmowanie decyzji

- w sprawach proceduralnych zapadają większością głosów dziewięciu członków
- w innych sprawach: co do zasady większością głosów dziewięciu członków, włączając w to głosy wszystkich stałych członków

Kompetencje Rady Bezpieczeństwa w utrzymaniu międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa

34 KNZ: spór lub sytuacja, która może doprowadzić do nieporozumień międzynarodowych lub wywołać spór

- badanie celem ustalenia, czy dalsze trwanie zagraża utrzymaniu międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa
- może na żądanie wszystkich stron w sporze czynić stronom zalecenia w celu pokojowego załatwienia sporu

33 KNZ: spór, którego dalsze trwanie może zagrażać utrzymaniu międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa

- wzywa strony do rozstrzygnięcia sporu metodami pokojowymi
- może zalecić odpowiednią procedurę lub sposób załagodzenia działając z własnej inicjatywy lub na wniosek stron sporu
- może na żądanie wszystkich stron w sporze czynić stronom zalecenia w celu pokojowego załatwienia sporu

zagrożenie pokoju
naruszenie pokoju
akty agresji

- stwierdza istnienie zagrożenia lub naruszenia pokoju bądź aktu agresji
- udziela zaleceń lub decyduje, jakie środki należy zastosować w myśl artykułów 41 i 42 KNZ w celu utrzymania lub przywrócenia międzynarodowego pokoju lub bezpieczeństwa
- 40 KNZ: zarządzenia tymczasowe
- 41 KNZ: wzywa członków ONZ do zastosowania środków nie wymagających użycia siły zbrojnej
- 42 KNZ: może podjąć akcje z użyciem sił zbrojnych

Sekretariat

skład

- Sekretarz Generalny
- personel

funkcje

- funkcje o charakterze administracyjnym i politycznym
- kompetencje:
 - prawo uczestniczenia w posiedzeniach ZO ONZ i wszystkich trzech rad
 - zadania zlecone przez te organy
 - przygotowywanie projektu budżetu
 - zarządzanie majątkiem
 - troska o zbieranie składek członkowskich
 - inne

Rada Gospodarcza i Społeczna (ECOSOC)

skład

- 54 członków wybieranych przez ZO na 3 lata [co roku zmienia się 1/3 członków]
- parytet geograficzny!

kompetencje

- inicjowanie i prowadzenie badań nad zagadnieniami gospodarczymi i społecznymi
- wydawanie zaleceń PCz i organizacjom międzynarodowym
- przygotowywanie projektów konwencji
- zwoływanie konferencji międzynarodowych

podejmowanie decyzji

- każdy członek ma 1 głos
- większość obecnych na głosowaniu
- wstrzymujących się od głosu traktuje się jak nieobecnych

* Rada Powiernicza

skład

- 5 stałych członków RB
- państwa zarządzające terytoriami powierzonymi
- taka sama liczba państw niezarządzających [wybierani na 3 lata]

kompetencje

- historycznie: badanie sprawozdania złożonych przez władzę zarządzającą; przyjmowanie petycji i badanie ich; regularne wizytacje obszarów powierniczych, etc.
- ponieważ wszystkie terytoria powiernicze odzyskały już niepodległość, pojawiła się debata nad przyszłością; m.in. propozycja przekształcenia jej w forum zarządzania środowiskiem naturalnym

podejmowanie decyzji

- każdy członek posiada 1 głos
- uchwały zapadają większością głosów członków obecnych i głosujących

Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości

skład

- 15 sędziów odpowiadających warunkom wymaganych do zajmowania najwyższych stanowisk w sądownictwie albo będących prawnikami o uznanym autorytecie w zakresie prawa międzynarodowego
- wybór sędziów na bazie planu Roota – Phillimore’a dokonywany przez ZO oraz RB bez prawa weta
- 9 – letni mandat (co 3 lata wymiana 1/3 składu orzekającego)

kompetencje

- orzekanie w sprawach spornych
- wydawanie opinii doradczych

podejmowanie decyzji

- większość głosów

Jurydykacja MTS

Jurydykacja w sprawach spornych -> decyzje wiążące strony w sprawie, w której zostały wydane

- prawny charakter sporu
- strony sporu będące stronami statutu MTS
 - art. 93.2 KNZ: wszyscy członkowie ONZ
 - inne państwa zarekomendowane przez RB, zobowiązujące się do przyjęcia jurysdykcji MTS oraz wypełnienia jego późniejszej decyzji
- zgoda stron na jurysdykcję MTS w sporze
 - wyrażona wprost
 - dorozumiana: zasada *forum prorogatum*
 - deklaracja na podstawie art. 36.2 Statutu MTS

Wydawanie opinii doradczych -> niewiążące

- sprawa prawna
- ZO, RB oraz organy wyspecjalizowane ONZ upoważnione do tego przez ZO

Arbitraż

definicja

- rozstrzygnięcie sporów między państwami przez sędziów wybranych przez te państwa oraz na podstawie poszanowania prawa

cechy

- zorganizowany / niezorganizowany
- obligatoryjny / fakultatywny
- strony, oprócz samej zgody na arbitraż, wybierają arbitrów, procedury, a także pewne zasady, na których trybunał będzie się opierał wydając decyzje

umiejscowienie w procedurze rozwiązywania sporu

- brak szczególnych zaleceń
- możliwość wyrażenia zgody na arbitraż przed lub po rozpoczęciu sporu

uczestnicy

- strony sporu
- arbitrzy

czas trwania

- co do zasady ustalany przez strony
- z założenia krótszy, niż procedura sądowa

Stały Trybunał Arbitrażowy

skład

- panel sędziów mianowanych przez umawiające się państwa, spośród kandydatów o uznanej reputacji w dziedzinie prawa międzynarodowego, o najwyższych kwalifikacjach moralnych oraz gotowych do przyjęcia obowiązków arbitra

kompetencje

- rozstrzyganie spraw przedłożonych przez strony

podejmowanie decyzji

- wiążący charakter wydawanych przez trybunał sentencji
- co do zasady, odwołanie od decyzji nie jest możliwe, chyba że strony postanowią inaczej
- decyzje wydawane kolegialnie wymagają uzasadnienia, a pochodzące od jednego arbitra nie są motywowane

Wykaz źródeł

- Karta Narodów Zjednoczonych
- Statut Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości
- Opinia doradcza MTS z 11 kwietnia 1949 r. w sprawie Bernadotte

- Bierzanek Remigiusz, Symonides Janusz, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa, 2005
- Czapliński Władysław, Wyrozumska Anna, *Prawo międzynarodowe publiczne. Zagadnienia systemowe*, Warszawa, 2015
- Shaw Malcolm N., *Prawo międzynarodowe*, Warszawa, 2006
- *Handbook on the Peaceful Settlement of Disputes between States*, wyd. ONZ, Nowy Jork, 1992
- Wallace Rebecca M.M., *International law*, Londyn, 2002